

8. Пагутяк Г. Діти : повісті і роман. Київ : Рад. письменник, 1982. С. 13–60.
9. Пагутяк Г. Зачаровані музиканти: роман-феєрія. К., 2010. 223 с.
10. Романенко О. Семантичне дзеркало сну в українській масовій і високій літературі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика*. 2012. Вип. 23. С. 16–21.
11. Сновидіння. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-укладач Ю. Ковалів. К., 2007. Т. 2.
12. Сучасні літературознавчі студії. *Онiрична парадигма світової літератури* : збірник наукових праць / гол. ред. В. І. Фесенко. К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. Вип. 1. 173 с.
13. Тарасюк Г. Ковчег для метеликів : новели. Луцьк, 2009. 500 с.
14. Фенько Н. Естетичні функції картин сновидiнь у художніх творах українських письменників другої половини ХІХ–ХХ століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Н. Фенько. Дніпропетровськ, 1999. 19 с.
15. Чайковська В. Сон і сновидіння як художні прийоми психологічного розкриття персонажів в українській літературі. *Волинь – Житомирщина* : іст.-філол. зб. з регіон. пробл. ред. В. Єршов, В. Мойсієнко. Житомир : ЖДПУ ім. І. Франка, 2002. Вип. 9. С. 182–185.

ПРО СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Хоружева Л. Є., Юнак В. Г.

*старші викладачі кафедри української та іноземних мов
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Практика навчальної і виховної роботи на підготовчому факультеті підтверджує необхідність вивчення соціальних умов адаптації іноземних студентів в перший період життя в Україні. Велике значення для студента має нове соціальне середовище, через яке він знайомиться з різними сферами української дійсності. З перших днів перебування в Україні іноземний студент опиняється в новій для нього соціальній сфері, яка характеризує нашу соціально-економічну систему, політичний устрій, суспільні відношення, культуру тощо. Зовнішні

по відношенню до студента матеріальні й духовні компоненти соціального середовища (люди, речі, інформація) безпосередньо або опосередковано впливають на нього.

Формування у іноземного студента уяви про українську дійсність відбувається в процесі взаємодії з середовищем, що його оточує: під час навчальної, позанавчальної пізнавальної, суспільної, побутової діяльності, дозвілля. Іноземні студенти, які приїжджають зі сформованими поглядами на життя, здобувши освіту в школі, система навчання й виховання якої суттєво відрізняється від української, проходять складний процес соціальної адаптації.

Безпосереднє пізнання української дійсності через спілкування з українцями в перший період перебування в Україні відіграє вирішальну роль, хоча в наступний період два паралельні процеси – навчальна та позанавчальна діяльність органічно і повноцінно доповнюють один одного.

У перший період життя в Україні (в умовах незнання української мови) українські люди для іноземних студентів – життєво важливий стимул і основне джерело пізнання суспільної свідомості, ідеології та культури українського суспільства. Без спілкування з людьми неможлива ані соціальна адаптація студента, ані ефективне включення в систему соціальних цінностей і культурних ідеалів. Без такого спілкування не може бути відчуття впевненості, соціальної стійкості, до якої студент свідомо й несвідомо прагне. Велика зацікавленість до українських людей спонукає студентів до спілкування. Іноземні студенти хочуть знати людей, серед яких вони живуть, у яких навчаються, яких необхідно розуміти.

Чим ширші соціальні зв'язки студента з суспільством, тим активніші, результативніші внутрішні зміни, що зазнає студент під час соціалізації і формування уяви про українську дійсність і українців. Система соціальних зв'язків студентів складна й багатогранна.

Іноземний студент входить до формальних і неформальних груп і організацій, як просто студент ЗВО, як іноземний студент (підготовчий факультет), як іноземний громадянин (земляцтва), як член групи друзів тощо. У межах факультету – це навчальна україномовна група, навчальна спеціальна група, група друзів; у межах міста – земляцтва, група друзів і знайомих. Студент епізодично або постійно перебуваючи у великих або маленьких формальних і неформальних групах, виступає як соціальний об'єкт, як член суспільства.

Належність студента до будь-якої групи виявляється у певних функціях – ролях, де фіксуються його права й обов'язки по відношенню до даної групи, організації. Конкретно: права й обов'язки іноземного громадянина, який навчається в Україні, студента факультету, члена

навчальної групи («української» і «спеціальної»), члена групи друзів, родини. Для одних груп притаманні офіційні, регламентовані стосунки, для інших – суто особисті. Крім того, студент потрапляє до стихійних неорганізованих спільнот, що спонтанно самі утворюються і самі розпадаються: пасажери у транспорті, черга у магазині, потік пішоходів, натовп людей, група хворих, які чекають на прийом до лікаря, клієнти у майстерні. У кожній ситуації студент виконує відповідну ситуативну роль: пасажера, покупця, пішохода, допитливого на вулиці, клієнта, хворого.

Через складності й різноманіття суспільних відношень студент займає безліч соціальних позицій (виконує різні ролі).

Рольова взаємодія студента з соціальним середовищем означає постійне спілкування з українськими людьми в будь-яких ситуаціях, де позиції українців також визначені відповідними ролями: на факультеті – з викладачами, співробітниками деканату, у гуртожитку – зі студентами (українськими та з інших країн), у магазині – з покупцями й продавцями, у майстерні – з майстрами та клієнтами, у транспорті або на вулиці – з пасажирами, перехожими тощо. Студенти також в кожній ситуації виступають у відповідних ролях. Особливо в перший період перебування в Україні обмежений запас уявлень про українську дійсність, малий досвід життя в інших умовах і, звичайно, незнання мови – все це в значній мірі перешкоджає спілкуванню студента з людьми.

Необхідно також відзначити функціональну обмеженість ролей, що виконує студент. Як іноземець, який проживає за межами Батьківщини, відірваний від свого звичайного мікросередовища, родини, друзів, він тільки в незначній мірі виконує свої рольові функції: громадянин своєї країни (частково – у земляцтві), сина, чоловіка, батька, друга (тільки листування).

Обмеженість рольових функцій і спілкування обумовлює високе психологічне навантаження, емоційну насиченість кожного окремого спілкування. Те, що для пересічного українця не виходить за межі ділового контакту або автоматичної взаємодії, для іноземного студента дуже важливо і набуває в таких умовах особливий особистий сенс, емоційну значущість, тому кожне спілкування з новою людиною міцніше сприймається, переконливо впливає на студента і фіксується у його свідомості.

Аналізуючи формальні й неформальні стосунки, можна припустити, що останні більш значущі, ніж офіційні.

Є ще одна особливість. Сприймаючи дії українських громадян у конкретних ситуаціях іноземний студент у той же час синтезує рольові якості українських людей (викладача, лікаря, продавця,

службовця тощо), що виявляються у рольових функціях. Кожна роль у свідомості студента несе повний комплекс цих якостей і відповідний емоційний заряд. Можна припустити, що рольові якості українських громадян дедалі абстрагуються на більш високому рівні – в образ конкретної сфери української дійсності. Так робота кожного викладача певним чином ототожнюється з «системою української освіти», робота лікаря – з «системою охорони здоров'я», манера поведінки, культура спілкування українців сприймається як «українська культура». Адже стосовно іноземного студента (як громадянина іншої країни) всі зв'язки і відношення є зовнішньополітичними.

Узагальнення рольових якостей українських громадян є вирішальною передумовою формування ставлення до українців, української дійсності. В першу чергу від людей і через людей студент пізнає суспільство, наш устрій, нашу культуру, рівень суспільної свідомості українців. Найближче соціальне оточення студента (факультет, навчальна група, гуртожиток) являє підконтрольну для нього сферу. Нам слід максимально впливати на організацію найближчого соціального оточення студента за для більш ефективного рішення навчальних і виховних задач.

На нашу думку робота з організації соціального середовища має відбуватися у декількох напрямках:

1. Систематична робота з підвищення зовнішньополітичних, країнознавчих, соціально-психологічних знань викладачів, перекладачів, працівників факультету повинна здійснюватися через семінари з обміну досвідом, факультативні курси, бесіди, лекції. Завдяки своїм моральним та професійним якостям, викладач зможе успішно вирішувати складні навчально-виховні задачі.

2. Враховуючи велику роль українських студентів, які мешкають у гуртожитках разом з іноземними студентами, слід виховувати в них політичну зрілість, підвищувати культурний рівень, розширювати круговид, виховувати в них почуття такту, громадської свідомості. Самі українські студенти визнають важливість для себе краєзнавчих знань, педагогічних та психологічних навичок під час спілкування з іноземними студентами. Робота з українськими студентами потребує подальшого удосконалення.

3. Цілеспрямована ознайомчо-виховна робота з українськими громадянами повинна включати знайомство з історією, культурними традиціями, побутом, суспільно-політичним життям країн, з яких прибули студенти, з життям і навчанням іноземних студентів у нашій країні. Преса, телебачення, соціальні мережі можуть більш ефективно допомогти у підвищенні рівня країнознавчих знань населення.

Організація найближчого соціального оточення іноземних студентів дозволить підвищити ефективність усієї навчально-виховної роботи на підготовчому факультеті.

Література:

1. Антонова К. В. Вплив «культурного шоку» на процес соціалізації іноземних студентів на початковому етапі навчання. URL: http://sconference.org/publ/nauchno_prakticheskie_konferencii/pedagogicheskie_nauki/socialnaja_pedagogika/12-1-0-890

2. Іваноньків О. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України. *Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі* : матеріали між нар. Наук.-метод. конф. 13–16 травня 2014 р. Тернопіль, 2014. С. 130–133.

3. Лещенко Т. О. Пізнання України як спосіб соціалізації іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко. *Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи* : матеріали всеукр. дист. наук.-практ. конф. міжнар. участю. Харків, 2014. С. 179–180.

ХУДОЖНІЙ ЧАС У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ (НА ПРИКЛАДІ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ «ЛЬВІВ. КАВА. ЛЮБОВ»)

Череповська Т. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української та іноземних мов імені Якіма Яреми

Львівський національний університет ветеринарної медицини

та біотехнологій імені С. З. Гжицького

м. Львів, Україна

Час, як екзистенційна категорія, з давніх-давен бентежить людство. Мабуть, немає нікого, хто б не замислювався над швидкоплинністю життя, над владою минулого та спогадів, що виривають із глибин пам'яті, над непередбачуваністю майбутнього. Хто ми у цьому неймовірному потоці часу?

Загадковість та багатомірність цього явища найяскравіше відображається в художній літературі як формі осмислення та відображення дійсності за допомогою художніх образів. Художній час вивчався багатьма дослідниками, зокрема унікальність цього явища на прикладі творів українських авторів розглядають І. Астапенко,